

A MUNKAKÖZVETÍTÉS REFORMJA

ÍRTA:

GORTVAY GYÖRGY

A munkapiac szervezetsége az emberi munkaerővel való tervszerű gazdálkodásnak és a közgazdasági életnek elemei követelménye. A foglalkozást közvetítő ipar megszüntetése és a hatósági munkaközvetítés kizárólagossága a szociálpolitikai ideál. A munkaközvetítői szervezet eredményes működése a közvetítő személyzettől függ. A pártatlan munkahivatalok keretében gondoskodni kell szakszerűen képzett személyzetről, amely az egyes foglalkozások munkaszükségletét és szociális lehetőségeit is ismeri. Elsősorban a közhasznú munkaközvetítők e téren már részletszakismeretekkel bíró személyzetét kell felhasználni. A munkapiac szervezésével kapcsolatosan megoldandó a pályaválasztási tanácsadó szervezetek kiépítése.

A munkapiac megszervezése a munkaügyi politika egyik legfontosabb és legsürgősebb feladata, de *i* egyben a tervszerű gazdasági élet kialakulásának is első feltétele. *A munkaalkalomkeresés* ősrégi módjai: a helyről-helyre járás, a munkavásár, az újsághirdetés, az elhelyezőirodák és ügynökségek közvetítései költséges, fáradtságos, sokszor megalázó és gyakran erkölcsi szempontból is kifogásolható eljárások voltak és a rendes gazdasági életben is a munkapiac szervezetlenségét, a foglalkozási viszonyok szabályozatlanságát és temérdek egyéni és közgazdasági veszteséget jelentettek. *Szervezett munkaközvetítésre* tehát gazdasági felkészültségünk fokozása és általában a termelés egyetemes érdekei szempontjából is sürgős szükség van. A minden foglalkozási ágra kötelező munkaközvetítés egyöntetű és országos megszervezése pedig új munkaalkalmak és munkalehetőségek feltárására is alkalmas, s így a szervezett munkaközvetítés a munkanélküliség leküzdésének és a *foglalkozási átképzésnek* vagy az *átirányításnak* is szükséges intézménye. Az 1919. évben Washingtonban tartott *Nemzetközi Munkaügyi Egyetemes Értekezlet* által a munkahiány tárgyában elfogadott nemzetközi egyezményt a magyar törvényhozás az 1928. évi XV. t.-c.-ben iktatta törvénybe. Ennek az egyezménynek a 2. §-a kimondja, hogy minden tagállam hatósági munkaközvetítőhivatalok hálózatát köteles felállítani. Természetesen ott, ahol, mint pl. Angliában, még a század első éveiben is, csupán keresetszerű munkaközvetítők működtek, nem volt nehéz egy új hatósági rendszert megteremteni, de Európában, s így nálunk is, nehezebb a *hatósági hálózat* felállítása, mert az idők folyamán a munkaközvetítésnek

a legkülönbözőbb formái és módjai alakultak ki s így önként értetődőleg számolni kell a történeti fejlődés folyamán kialakult és polgárjogot nyert intézményekkel.

A *munkaközvetítés* először a termelésnek kellő munkaerővel való ellátását célozta és főleg *iparszerű magánvállalkozás keretében* folyt le. Az első ilyenmű vállalkozást XIII. Lajos udvari orvosa, *Theophraste Renaudot* nyitotta meg 1628-ban Párizsban (dr. Walther A. Malachowski: *Recht auf Arbeit und Arbeitspflicht*. 258 l. Gustav Fischer, Jena, 1922. 101 old.). Hazánkban már az 1884. évi XVII. t.-c. 10. §-a engedélyhez kötötte a közvetítést, de csakhamar a *munkás-,* majd később a *munkaadótestületi szervezkedés* is munka körébe vonta a munkaközvetítést és így főleg a *munkás- és munkaadói egyletek,* később pedig jóval szerényebb keretben az *ipartestületek* is végeztek munkaközvetítést. Az ipartestületeket erre az 1884. évi XVII. t.-c. 122. §-a is feljogosította.

Az *államilag szervezett munkaközvetítésnek* a jogosultságát illetően ebben az időben teljesen elutasító volt a közvélemény álláspontja. Lassanként kiderült azonban, hogy a munkaközvetítés könnyen hatalmi eszközzé válhatik az egyik vagy másik érdekelttség kezében és sok esetben a munkaadók szabad munkásfelvételének teljes megszüntetéséhez vagy a „nem kívánatos elemek”-nek a gyárakból való kiselejtezéséhez vezethet. Az első nagyobb munkaadói munkaközvetítő létesítését nálunk tulajdonképpen az 1905. évi nagy gépgyári sztrájk hatása alatt határozták el a munkaadószervezetek. (Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének Évkönyve, 1911. Pátria-ny., Bp., 24. old.) A munka-

adói és munkavállalói érdekeltségek itt-ott csakhamar közös paritásos munkaközvetítést létesítettek, de általában kétféle közvetítői szervezetek működtek. Az ezekben lappangó munkásharc lassan, de biztosan érlelte a munkaközvetítés községezésének és állomásátásának a gondolatát. Az 1890-1900-as években – különösen Németországban – már a legtöbb nagyobb város községi munkaközvetítőket létesített. Franciaországban pedig ugyanezen időben a kormány minden 10.000-nél több lélekszámmal bíró várost kötelezett városi munkaközvetítő felállítására.

Nálunk az állam 1900-ban létesítette az első közületi munkaközvetítőt Budapesten (Budapesti Ipari és Kereskedelmi Munkaközvetítő Intézet), majd rövid időn belül Pozsony és Temesvár városokban az illetékes kereskedelmi és iparkamarák és a városok hozzájárulásával. Az ipartörvény módosításának ú. n. Szerényi-féle tervezete 1908-ban községi feladattá kívánta tenni a munkaközvetítést (lásd Közlemények. A Magyar Gyár-iparosok Országos Szövetsége hivatalos közlönye. 1908. 43. szám, 70-73. old.). A háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912. LXIII. t.-c. kiegészítéséről szóló 1914. évi L. t.-c. 11. §-a pedig már felhatalmazást is adott a kormánynak, hogy egyes városokat (esetleg a város területén is túlterjedő hatáskörrel) a munkaközvetítés ellátására kötelezhessen.

A munkaközvetítés országos megszervezésére *egyeséges jogalapot* teremtett az ipari, kereskedelmi és bányászati munkaközvetítés hatósági ellátásáról intézkedő 1916. évi XVI. t.-c, amelynek végrehajtási utasítása a munkaközvetítés szervezete és ügyviteléről tárgyában 1917. február hó 17-én kiadott 92.715/1916. K. M. sz. rendelet megteremtette az *Allami Munkaközvetítő Hivatalt*, valamint a kerületi hatósági munkaközvetítőket és a helyi hatóságok által vezetett *városi és községi munkaközvetítő gyűjtőhelyeket*. Ezek együttvéve alkotják a *hatósági munkaközvetítés szervezetét*.

Az Állami Munkaközvetítő Hivatal közvetlenül végzi a munkaközvetítést Budapest székesfőváros, Kecskemét, Székesfehérvár, Pest, Fejér, Nógrád és Hont vármegyék területén. Hatósági munkaközvetítők működnek még a következő városokban: 1. Budapest, 2. Pécs, 3. Szeged, 4. Szombathely, 5. Debrecen, 6. Miskolc, 7. Győr, 8. Sopron, 9. Kassa.

A munkaközvetítés gyakorlati munkájának irányítására az 1916. évi XVI. t.-c, illetve a 83.840/1917. és a 39.208/1920. K. M. sz. rendeletek alapján előbb az *Országos Munkaközvetítő Tanácsot* szervezték meg, majd ennek feladatkorát az 1936. évi VII. t.-c. 33. §-a illetve az 1931. évi XXI. t.-c. alapján létesített *Országos Iparügyi Tanácsra* ruházták át. (Állami Munkaközvetítő Hivatal 1920. évi jelentése 6. old.)

Az 1916. évi XVI. t.-c. alapján működő hatósági ipari és kereskedelmi munkaközvetítők mellett a következő szervezetek folytatnak még munkaközvetítést:

A) a mezőgazdasági munkások és a munkaadók jogviszonyainak szabályozásáról szóló 1898. évi t.-c 77. §-a alapján kiadott 77.000/1926. F. M. sz. rendelettel újjászervezett *hatósági mezőgazdasági munkaközvetítési szervek*:

a) az *Országos Gazdasági Munkaközvetítő Iroda* (Budapesten, V., Kossuth Lajos-tér 11. szám);

b) kerületi szervei a *vármegyei és törvényhatósági városi hatósági gazdasági munkaközvetítők*, amelyeknek a munkáját az illetékes vármegyeyei, illetve városi m. kir. gazdasági felügyelőségek látják el;

c) a *községi hatósági gazdasági munkaközvetítés szerve* rendezett tanácsú városban a tanács által ki-

jelölt tisztviselő, községekben a községi, illetve a körjegyző.

A 77.000 1926. F. M. sz. rendelet szerint a gazdasági munkaközvetítés a mező-, szőlő-, kert- és erdőgazdasági termelésben, valamint földmunkában alkalmazott gazdasági munkások, cselédek, napszámosok, dohánykertészek, földmunkások stb. közvetítését öleli fel. Ugyanezen rendelet 8-ik §-a értelmében gazdasági munkaközvetítésnek üzletszerű gyakorlása nem engedélyezhető és tilos.

B) Munkaadói és munkavállalói érdekeltségek, közhasznú egyesületek, továbbá iparszerű elhelyezőirodák.

a) A *munkaadói és munkásegyleti érdekeltségek* között *jelenleg 2* munkaadószövetségi, 12 ipartestületi, 21 keresztényszocialista alapon álló és 66 szociáldemokrata-szervezeti munkaközvetítő működik (összesen 101).

b) *Közjótékonyági egyesületek* ingyenes munkaközvetítőinek száma: 17. Itt külön fejezetet alkotnak azok a jótékony egyesületek, amelyek kórházból, fogházból elbocsátott egyének egészen karitatív jellegű elhelyezésével és gondozásával foglalkoznak.

C) *Iparszerű elhelyezőirodák, ügynökségek stb.* Számuk: Budapesten 91, vidéken 41.

A mezőgazdasági és az ipari munkaközvetítés szerveinek *egyesítésére* a mezőgazdasági munkásság munkakapacitásának a kihasználása érdekében nagy szükség volna. A mezőgazdasági érdekeltségek azonban a gazdasági üzemeknek az iparüzemektől eltérő jellege, valamint a mezőgazdasági munkanélküliség eltérő sajátága miatt erősen ellenzik. Az igaz, hogy az ipari munkanélküliség elhelyezése a mezőgazdaságban nagyon nehéz, azonban az nem tagadható s ezt igazolja a nagy belső vándorlás is, hogy a mezőgazdasági népesség állandóan beszivárog az ipari foglalkozásokba.

A munkaközvetítés reformja idáig mindig a munkanélküliség elleni küzdelem kapcsán vált időszzerűvé, így az 1926. évi május 10., 14., 17. és 21-én a munkanélküliség esetére szóló biztosítás bevezetése tárgyában a népjóléti és munkaügyi minisztériumban tartott értekezlet is arra az elhatározásra jutott, hogy először a munkaközvetítést kell rendbehozni, mielőtt a munkanélküliség esetére szóló biztosítást bevezethetnék és ugyanez volt annak a memorandumnak is a lényege, amelyet a Magyar Városok Országos Szövetsége 1933-ban a kormányhoz benyújtott.

A munkaközvetítés reformját azonban a feltornyosult gazdasági és politikai nehézségek mindig elodázták.

A munkaközvetítés pártatlansága és szakszerűségének biztosítása szempontjából lényeges haladást jelentett az a lépés, amellyel a nem hatósági munkaközvetítők szakfelügyelete az Állami Munkaközvetítőre bízott.

Az 1928. évi XV. t.-c. alapján kiadott 85.237/1928. K. M. számú rendelet, hogy bizonyos összeműködést teremtsen a hatósági és magánközvetítő működése között, a rendelet hatálya alá tartozó egyesületeket és testületeket arra kötelezte, hogy az általuk nyilvántartott munkapiac helyzetéről (az üres munkahelyekről, a munkakeresők számáról), valamint az általuk eszközölt közvetítések számáról az Állami Munkaközvetítő Hivatalnak adatokat szolgáltassanak és minden hónapra nézve legkésőbb a következő hónap 10. és 12. napja között (még nemleges esetben is) szakmák szerint jelentenek.

Sajnos, nálunk ez a rendelet a gyakorlatban nem hozta meg a munkaközvetítést végző különböző hatósági, szakegyleti és közjótékonyági közvetítő intézmények szerves együttműködését.

A *fizetett munkaközvetítés megszüntetése*. Már az 1919. évi washingtoni nemzetközi munkaügyi konferen-

cia leszögezte, hogy a munkaközvetítés nem lehet sem az osztályharc, sem a munkaviszonyok megváltoztatására irányuló harcnak az eszköze, az 1933. évi nemzetközi munkaügyi konferencia pedig nemzetközi egyezményt alkotott a fizetett munkaközvetítők megszüntetése és a pártatlan hatósági munkaközvetítés bevezetése érdekében. Ez azonban semmiesetre se jelenti pl. azt, hogy a munkásszervezeteket a munkásság szellemi, erkölcsi és anyagi érdekeinek a védelmében korlátozzuk. Olaszország már 1926-ban beszüntette az iparszerűen üzött munkaközvetítőket. Németországban 1930-ban. Nálunk a 6034/1919. M. E. számú rendelet kimondotta, hogy új iparengedély közvetítésre nem adható ki. Az 1922. évi XII. t.-c. 38. §-a a városoknak lehetőséget ad, hogy a kiadható engedélyek számát korlátozhassák.

A legújabb időkben a *hatósági munkaközvetítés kizárólagossága és a foglalkozást közvetítő ipar megszüntetése a szociálpolitikai ideál*. De meg tud-e felelni a kizárólagos hatósági munkaközvetítés a különleges igényeknek? Biztosítani tudja-e, hogy a megfelelő munkást közvetíti a megfelelő helyre és így a pártatlan közvetítés hasznát mindkét érdekelt fél egyaránt élvezni fogja.

Amíg nincs jól funkcionáló hatósági munkaközvetítői hálózat, addig nem szabad az érdekeltiségi közvetítőket megszüntetni, sőt a közcélú magánközvetítők is jó szolgálatot tesznek.

Igaza van *Ferenczi Imrének*: a munkaközvetítés kiépítését a magyar közgazdaság jövője teszi szükségessé. A munkaközvetítés *helyi, kerületi és országos* szerveinek kiépítésével egyidejű feladat jó *közvetítő személyzetről való gondoskodás*. A munkaközvetítő szervezet eredményes működése a közvetítő személyzet szakértelmétől függ. A közvetítést, legalább a nagyobb helyeken, iparágak szerint tagozott közvetítésnek a lebonyolítására a magyar munkásszervezetek és érdekképviseletek gyakorlattal bíró régebbi tisztviselőit kell elsősorban alkalmazni, sőt a paritásos bizottságoknak is szerepet kell adni.

A munkaközvetítési szakszemélyzet kiképzéséről való gondoskodás idáig nem volt kielégítő. Igaz, hogy a munkaközvetítői szakvizsgálat rendszeresítéséről és szabályozásáról szóló 101.092/1923. K. M. számú rendelet a hatósági munkaközvetítők tisztviselői és terem-biztosai számára munkaközvetítő *szakvizsgálatot* rendszeresített. Az is nagyon helyes intézkedése a rendeletnek, hogy a vizsgálatot megelőzőleg hat havi, illetve egy

évi szakbavágó szolgálat kimutatását kívánta meg a vizsgálatra bocsátás előtt.

A szakvizsgát megelőző *tanfolyam* tantárgyai lehetnének: a munkaközvetítés elmélete és gyakorlata, a munkásvédelem, a munkásbiztosítás, a munkanélküliség, munkásmozgalmak, szociális statisztika.

A munkaközvetítés helyi és kerületi szerveinek irányítását egy erőteljes szociálpolitikai vezetés alatt álló Központi Munkaközvetítő Hivatalnak kell végeznie, amely azonban ne csak a munkaközvetítésnek legyen a bürokratikus szerve, hanem foglalkozék népesedési, szociálpolitikai és munkaügyi kérdésekkel, a munkapiac szükségleteivel, vándormozgalmakkal, a hivatási szükséglet megállapításával, az egyes foglalkozások telítettségével stb. stb. Csak egy ilyen szervezet nyerhet áttekin-tést a munkapiacra és biztosíthatja a munkakereslet és kínálat kiegyenlítését, nyilvántarthatja az országban lévő munkaalkalmakat és munkakeresőket, valamint a szakmai ágak és vidékek szerint a bérfeltételeket, sőt egy ilyen szervezetre reá lehetne bízni az akadémikus munkapiac anarchiájának a csökkentését is.

Munkaközvetítés és pályaválasztási tanácsadás. Bár a tömeges munkanélküliséget *pályaválasztás* útján jelentékenyebb módon befolyásolni nem igen lehetséges (hiszen sem a társadalom jövő gazdaságpolitikai fejlődése, sem a technikai racionalizáló és a lakosság kor-megoszlásában beállott változás szociológiai következményei ma még nem tekinthetők át teljesen), mégis elengedhetetlen eszköze a munkapiac szervezésének a pályaválasztási tanácsadás megszervezése éppen a munkapiac konjunkturális hullámszámai figyelő hatósági munka-Közvetítőintézetekkel kapcsolatban. *Feltétlenül elősegíti a munkaerőnek a különböző termelési és foglalkozási ágak között való egészséges megoszlását*, ha az ifjúkori munkások és tanoncok, valamint általában a fiatalság pályaválasztási tanácsadásban részesül és a pályaválasztási tanácsadás az egyes foglalkozások szociális lehetőségeit, valamint a gazdasági és társadalmi élet szükségleteit kellő figyelemben részesíti. A pályaválasztási tanácsadás felöleli a képességvizsgálatokat s az orvosi alkalmassági vizsgálatot is és idetartozó feladat volna a pályaválasztási motívumoknak, a pályaválasztás okainak, továbbá az egyes foglalkozásokhoz megkívántató szellemi és testi képességnek tanulmányozása is. A pályaválasztási tanácsadás megszervezésére az 1922. évi XII. t.-c. 77. §-a felhatalmazást adott a kormánynak. Eddig azonban a pályaválasztási tanácsadás nem nyert megoldást.